III.

A REGÁTI MISSZIÓ.

IRTA: SZIGETHY BÉLA.

Regát alatt az ismertetésben az 1919 előtti O-Regátot (Vechiul Rcgat) értjük, melyhez (Olténia, Munténia, Moldova és Dobrudzsa) Besszarábiát és Bukovinát ís hozzászámítjuk.

Egy 1905-ben megjelent könyv[1] a Regátban született, vagy bevándorló, de már a magyar állampolgárságát elveszített magyarokról azt állítja, hogy azok „a magyarságra nézve végképen elvesztek, hozzájuk többé jussunk nincsen.“ Ezért a hivatalos magyarság gondoskodása csak az „útleveles“ magyar állampolgárokra terjedt ki, a többiekre pedig, mintegy büntetésképpen elfogadta azt a román állami intézkedést, mely a román honpolgárságu gyermekeknek magyar iskolába iratását megtiltotta. Ez az eltaszítás a Regátba vándorló véreink százezreit vitte a románságba való asszimilálódás útjára.

A magyar református egyház osztotta a fenti hivatalos véleményt és missziói munkáit főleg a magyar állampolgárságu véreink között végezte. Ennek a következményeképp kell elkönyvelnünk részben azt, hogy az az 1870-es években a prálai és bucsumi, az 1910-es években pedig a szászkuti ref. gyülekezetünk leépült s így a moldvai ref. magyar misszió három kapuja összedőlt.

A regáti ref. missziót nemcsak a fenti felfogás korlátozta, hanem megnehezítette az is, hogy a regáti egyházközségeket a lelkészekre nézve büntető állomásoknak tekintették s nagyon sokszor az egész ügyet a büntetettek személyén át látták, értékelték és támogatták az „otthoniak“. Az a néhány tiszta, prófétai lelkü vezető, aki bekerült a regáti egyház munkájába, munkájának minden dicséretreméltóságával sem tudta alapjában megváltoztatni az „otthoni“ közfelfogást.

Ugy a ref. egyháznak tehát, mint a hivatalos magyarságnak általában az volt a felfogása, hogy a Regátban élő

[1] Sebestyén Ede: „A romániai magyarok élete.“ 16 o. Hasonlóan nyilatkozik Középajtai Barna Endre: „Magyar tanulságok“ cimü munkájában.

magyar nép, kevés kivétellel, az anyaországból menekült fölösleg, vagy salak, vagy a körülmények által változhatatlanul beolvadásra kényszerült balszerencsés nép, de mindenképpen: olyan tömeg, amely az egyetemes népi és egyházi test életétől többé-kevésbé távol van és egyetemes fájdalomra vagy nagyobb segítségre nem érdemes, *jelentéktelen* mennyiség.

Ennek a halálraitélő gondolkozásnak gyökerei még ma is élnek. Népünk életében a régi állapotokhoz viszonyítva sokszorosan jelentős tényezővé lett a Regát, ahol életéből sokan és sokáig, talán végképp kiszakadva élnek, mégis úgy a felelősek, mint a nem felelősek az öröklött lekicsinyléssel, a lényegtelenség megállapításával fordulnak el regáti népünk életének kérdéseitől. Az erdélyi magyarság, mint egységes nép és a romániai ref. egyház, erdélyi és királyhágómelléki egyházkerületével, mint egy egységes egyház, nem ébredt rá arra, hogy regáti véreink által mindkét karján felvágták az ütőeret s hogy ez a szinte példátlan vérveszteség esetleg egyetemes halált fog hozni reánk.

Jelentős-e a regáti magyarság?

1717-ben Bercsényinek a Bukarest melletti Văcăreştin táborozó serege a török-osztrák kibékülés nyomán szétoszlott s a Bukarestben letelepedett ref. vitézekből itt megalakult az első protestáns egyház. A magyarok beolvadása és a szászoknak az egyházban történt elszaporodása odavitt, hogy 1815-ben a szászok kitették a református magyarokat az eklézsiából s így ezek Sükei Imre lelkésszel élükön megalakították a magyar ref. egyházat. Ebben az időben már nemcsak Bukarestben, hanem a többi vajdasági városokban is kezdenek magyar telepek létesülni (nem is beszélve Moldováról, ahol Kr. u. 830-tól kezdve sohasem szűnt meg a magyar lakosság, ahol a magyar husziták is letelepedtek s ahol már a 17. és 18. században volt magyar ref. egyházközség.) Ezek a telepek mind több és több magyart fogadtak be. Az 1800-as évek elejét sujtó gazdasági nyomorúság, a 48-as szabadságharc leveretése, a Regát osztrák megszállása (1854—57), az 1859—61-iki emigránsmozgalom, az 1886-iki román—magyar vámháboru, majd a székelyföldi tagosítás, arányosítás és az erdőtörvény csapása mind egy-

egy magyar tömeget lökött ki a Regátba: földműveseket, iparosokat és intellektuelleket. Ha mindez a magyar nép önmagában és utódaiban megmaradt volna magyarnak, akkor ma a Regátban többmilliós magyar nép élne. Ennyit jelent a regáti magyarság a multunkban. Sok-sok halált, amely gyors, könyörtelen és biztos volt.

1919. után, amikor Románia Nagyromániává lett, olyan áradata indult meg a magyar népnek a Regát felé, amilyent eddigi történelmünkben nem tapasztalhatunk. A háboru alatt elnéptelenedett magyar telepek újból megtelnek, újak létesülnek s a mindjobban növekvő kiözönléssel ma már akkorára növekedett a regáti magyar népesség, hogy számát az olteniai, munteniai, dobrudzsai, moldvai, besszarábiai és bukovinai magyarságot egybevéve, legkevesebb 200 ezerre tehetjük. Ez a tömeg az egész romániai magyarságnak 12 százalékát teszi ki. Minden kilencedik romániai magyar a Regátban él.

Ebből a számból mintegy 65 ezeret tesz ki az egységes tömegben élő moldvai, ill. bukovinai csángó földműves nép és a besszarábiai szétszórtságban élő magyarság; körülbelül 60—65 ezerre megy a dobrudzsai, munténiai és olténiai róm. kath. magyarság száma; többezer lelket tesz ki a brassóvidéki lutheránus csángóság és az Erdély legkülönbözőbb részeiről jövő különböző vallásu magyarság (unit., gör. kath., szekták stb.); a református magyar népesség száma pedig egy 1934 ben összeállított statisztika szerint, mintegy 51 ezer. Ez utóbbi szám ref. egyházunkra nézve azt jelenti, — csak számban, de nem hatásában — hogy Anyaszentegyházunk tagjainak 8 százaléka elenyészően csekély, vagy egyáltalán hiányzó lelkigondozás mellett, teljesen idegen környezetben él.

Ha az őstermelő katholikus magyarságot (Moldva) leszámítjuk, a regáti magyar népesség kb. 35—35 százalékát a reformátusok és a katholikusok, 16—18 százalékát a lutheránusok és unitáriusok, a többi 12 százalékát a gör. kath., szektás és izr. magyarok teszik ki.

Egy 1930 ban összeállított statisztika azt is megmutatja, hogy az 1919. után a Regátba ömlő magyarság hogy oszlik meg születési hely szerint. Eszerint (Moldovát és Bukovinát kivéve) a jelenlegi regáti magyarság

6%-a	regáti	születésű,
14%-a	brassómegyei	születésű

12%-a háromszékmegyei születésü
8%-a csikmegyei születésü
7% a udvarhelymegyei születésü
5%-a kolozsmegyei születésü
10%-a a többi 11 erdélyi vármegyei szül.
13%-a biharmegyei születésü
5%-a szatmármegyei születésü
9%-a Arad-, Temes-, Máramaros-, Krassószörény-megyei születésü
8%-a a mai magyarországi születésü
2%-a csehszlovákiai és jugoszláviai szül.
1%-a más európai országokban született.

Ez a statisztika 1930. óta annyiban változott, hogy a nyugati részekről (Bihar, Szatmár, Arad, Bánság) népünk mind nagyobb arányokban jön a Regátba. Az ország szélein nagyobb a nyomoruság s az ottlakó népünk az otthoni nyomoruságot nehezebben viseli, mint pl. a székely. Ez az oka a nagyobb számu kitelepülésnek. Igy a Székelyföldről és a nyugati részekről Regátba vándorolt népünk százalékszáma egyformán 30—30%-ban állapítható meg. Középerdély és Brassóvidék egyformán 15—15%- ot tesz ki. A felelősség tehát ref. egyházunkat illetően 60%-ban az erdélyi, 40%- ban a királyhágómelléki egyházkerületet terheli. Jelenleg csak az erdélyi ref. egyház végez munkát regáti hittestvéreink között.

A regáti reformátusság helyzetképe.

A homok nem issza fel gyorsabban a vizet, mint ahogy felemésztette magyar telepeinket a Regát. Pár évtized elég volt ahhoz, hogy viruló magyar telepek teljesen beolvadjanak. Ritka az az eset, hogy a magyar betelepülőnek unokája még magyarnak maradt volna (kivéve Moldva és Bukovina földműves népét.) Legtöbb már a gyermekeiben elrománosodott. Ahol valamely ref. magyar misszió munkálkodott, ott úgy 10%-át a hiveinek utódaiban is megtudta tartani ref. magyarnak, de 90%-a biztosan elveszett. Az a 10%, mely a régebbi betelepülőkből megmaradt, a Regát, főleg Muntenia nagyobb városaiban él. Ma ezt a megmaradt népet megtizszerezte a háboru után beköltöző magyarság, amely nemcsak a nagyobb

városokat, hanem az ipari telepeket, kikötőhelyeket, bányavidékeket, nagybirtokokat és gazdaságokat is elözönlötte. Igy ma, bármerre járjunk a Regát területén, mindenütt találunk magyart, tömegében vagy egyesében s mindenütt találunk ref. hittestvért is. Árva, magukrahagyott emberek és csoportok ezek, melyeknek nincs pásztoruk, akikkel az otthoniak (Erdély, Királyhágómellék) csak akkor törődnek, ha tőlük segítséget remélnek.

Beözönlő testvéreink legnagyobb tömege a fővárosban, Bukarestben áll meg. A bukaresti magyarság számát 65 ezerre tehetjük. Ebből mintegy 30 ezer református. Ploeşti, Galați, Brăila, Constanța, Azuga, Buşteni, Piteşti, Câmpina, Moreni, Bacău, Iaşi s több kisebb nagyobb város a magyarság települési helye. Ezeknek csak némelyikében folyik református egyházi munka.

Egy 1934-iki hozzávetőleges egyházi statisztikának közöljük a fontosabb és összesített adatait, hogy képet alkothassunk arról, milyen a regáti ref. magyarság megoszlása:

A Regát területén, beleszámítva Bukovinát is, nyolc rendes ref. egyházközség van. A bukovinai *Andrásfalva,* mely 1786 körül alakúlt, földművesekből álló négy szórványával kb. 1546 ref. lelket kitevő egyházközség. Az *Azuga—Buşteni* egyházközség 1923-ban alakult s négy szórványával 1248 lelket számlál. Az 1866-ban létesült *Brăila-i* egyházközség öt szórványával 2606 lelket tesz ki. Az 1717-ben alakult és 1815-ben újraalakult *Bukarest-i* egyházközség, a Regát legnagyobb és legjelentősebb egyházközsége, tizenegy szórványával 37.066 lelket számlál. Az 1863-ban szervezett *Galați-i* egyházközség négy szórványával 1968 lelket, az 1929-ben szervezett *Moreni— Câmpina- i* egyházközség 14 szórványával 1299 lelket, az 1861-ben alakult *Piteşti-i* egyházközség 11 szórványával 1534 lelket s a szintén 1861-ben alakult *Ploeşti-i* egyházközség 9 szórványával 3050 lelket számlál. E szerint összes református lélekszám 51.317.

E kimutatás szerint ez az 51 ezer lélek 68 helységben lakik Olténiától fel Bukovináig és át Besszarábiáig. Ez a 68 azonban nem az összes magyarlakta helyek számát jelenti, hanem csak a jelenleg számontartott szórványszámba menő helyeket jelöli. Még legalább ennyi azoknak a helyeknek a száma, ahol hittestvéreink közül egy vagy több család egészen magára él, messzi kitaszítva szülőhelyétől, templomától, test-

véreitől; teljesen más, idegen környezetben. S mindezek gondozására jelenleg tizenegy lelkész áll munkában olyan munkabeli vagy anyagi körülmények között, amelyek még a ma beosztott szórványok látogatását is lehetetlenné teszik. Pedig a Regátban a szórványok nem olyanok, mint az erdélyiek, ahol csak évszázados folytatólagos elhanyagolás tud tönkretenni egy-egy szórványt; a regáti szórvány 3—15 év alatt menthetetlenül elvész.

Fenti kimutatásból kitünik, hogy regáti református népünk kérdése 60%-ban a bukaresti magyarságnak, 20%-ban a többi regáti nagyvárosoknak és 20%-ban a teljesen szélső szórványoknak a kérdése. A legfontosabb és legszükségesebb a bukaresti misszió, nemcsak a lélekszám miatt, hanem azért is, mert innen kell kiindulnia az összes többi részek missziójának; az itt megfordult népünk gyakorolja itthon a legrombolóbb hatást; s a Bukaresttől távolabb eső részek, az olténiai, moldovai és bukovinai missziók új s a helyzeti követelményeknek megfelelő szórványbeosztással lényegesen könnyebben megoldhatók, mint a bukaresti, általában munténiai és dobrudzsai misszió.

Regáti véreink környezete.

A felsorolt 8 egyházközségben és 60 szórványban élő református nép 1,472.800 emberből álló görög keleti tengerben áll mindaddig, míg ennek a tengernek habjai végleg össze nem csapódnak feje fölött. Már nagy tömegénél fogva is igen nagy felszívó erőt képviselne ez a gör. kel. sereg közötte élő népünkre. De tömegén kivül meg vannak a maga külön asszimiláló sajátságai, melyek részben népiek, részben vallásiak és főbb vonásaiban a következők:

1. Az élettől százszor pofozott magyar, bizony — tanusítja ezt a sok beolvadó az évszázadok folyamán és tanusítják saját látó szemeink — kicseréli a nevét, ki a nyelvét és hitét. Még sír benne magyar szivének és vérének mély börtönébe elzárva a magyar bánat és haláláig fel-feljajdúl benne igazi, eltemetett lénye, feltör belőle a ref. hit eltemetett lángja, de már a fiaiban elűl a vihar, befejeződik a tragédia s kezdődik egy másik élet — ami már nem a miénk. Talán csak az Isten előtt lesz a miénk — érte a felelősség, hogy miért engedtük elveszni.

2. Ebben az országrészben csak az keresztyén, aki görög keleti — igy hangzik a másik tétel, ami regáti testvéreink számára, mint kényszerítő, kemény, követelő asszimiláló valóság lép elő. Nem lehet előszámlálni, hogy néha mennyi lekicsinylés, gúny, csipdelődés, bántás, mellőzés, lenézés éri regáti testvéreinket református hitükért a tájékozatlan gör. keleti nép részéről. Iskolaigazgatók, vezető intellektuellek kérdik naivul, hogy mit és kit hiszünk? S mikor hallják, hogy Krisztusban hiszünk a Szentírás szerint, alig akarnak hinni füleiknek. Ez a teljes számba nem vevés, nem ismerés a nagytömegnél úgy érvényesül, mint kiméletlen asszimiláló akarat. S aki véreink közül érvényesülni akar, vagy legalább gyermekeit akarja „boldoggá“ tenni, az belép az ortodox egyházba, vagy legalább a véréből kiszakadt gyermek fejére ömlik ortodox templomban a keresztelővíz, jelképéül annak, hogy arról a gyermekről lemosatott véglegesen a régi megbélyegző élet.

3. Az ortodoxia, amint a regáti román nép között él, távol esik református hitünk alapjaitól. A templom, papjaival, szentképeivel, ceremóniáival együtt távolesik a mindennapi élettől. Ez a külsőségeiben imponáló, sőt nagyszerű vallásosság könnyen magához ragadja hittestvéreink lelkét, menthetetlenűl és végérvényesen elszakítván őket tőlünk. Még ha hozzávesszük ehhez, hogy a duálisztikus gondolkozás a végletekig ki van fejlődve az ortodox népek között, amely úgy látja, hogy Isten és a Sátán angyalaik seregével mindig ott küzdenek egymással az emberek között, akkor megértjük, hogy a nagyobbrészt egyszerű lelkekből álló regáti magyar népünk miért omlik oly könnyen és oly nagy számban bele az ortodoxia tengerébe.

Megszokott magyar legyintést, vagy református tágkeblűséget, — mely azt mondaná: hagyjuk, hiszen ott is keresztyénségben élnek a leszakadottak — nem enged meg számunkra a fennebb meglátott igazság. *Regáti református testvéreink életében a misszió elhanyagolása egyet jelent azzal, hogy megfosztjuk őket az evangéliumtól.* Itt, Moldvát is beleszámítva, több mint 100 ezer katolikus várná papjaitól magyarúl az egyházi szolgálatot s a közösségi élet megteremtését, de az egy Bukarestet kivéve, az egész Regát területén nincs magyar katholikus istentisztelet, szervezeti élet pedig ott sincs.

Tekintetbe véve a nyelv és vallás ilyen szoros összefüggését, annak, aki regáti munkát akar végezni, akár közösség, akár egyes legyen az; fel kell készülnie arra, hogy mindkét irányban végezze munkáját, mert bármelyiket végzi, részben mindkettőt végzi.

4. Az asszimilációt nagyon elősegíti az, hogy a regáti élet egészen fiatal és fiatalos élet. Magán is hordozza a fiatalságnak minden gőgjét, csak-maga-elismerését, mások lebecsülését, bohémségét és ezek mellett a fiatalos életakarást.

5. Nagy asszimiláló hatást gyakorol továbbá regáti véreinkre az, hogy egy minden irányban fejlődő kulturális-civilizátorikus törekvéssel találják szemben magukat, amely csak kis részben máz, de lényegében valóság és érték. A nagyrészt földmives és iparos véreink, akik bekerülnek a Regátba s akik itthoni műkedvelős, magtalan magyar kulturájuk gőgjével jönnek, hamar kénytelenek meglátni, hogy a sokat kürtölt magyar kulturfölény nagyrészben: mese. Ennek a meglátásából az következik, hogy — mivel otthon az igazi magyar kultúrával sohasem igyekeztek őt megismertetni — elveszíti az egész magyar életbe vetett hitét és átadja magát az új kulturának.

6. Az asszimiláció meggyorsítói között még csak egyetlen okot említsünk meg: A regáti közvélemény a magyart tartja az örök ellenségnek. Épp ezért gyakran kiméletlen és ellenséges vele szemben mindaddig, amig be nem olvad.

Regáti testvéreink belső képe.

Ezek a főbb összetevői annak a környezetnek, melybe a regáti magyar belekerül. Ha ehez még hozzávesszük a magyarság szétszórt voltát s megnézzük azt, hogy milyen céllal és milyen lélekkel jött át a Kárpátokon, akkor meg tudjuk érteni a pusztulás módjait, arányait, de egyben a nagyarányu megtartó munka szükségét is.

Népünket a Regátba a jobb megélhetés, a pénz hozza. Ez önmagában nem volna baj. De az otthonából pénzszerzés céljából kimozdult embert az jellemzi, hogy a pénzszerzés vágyán kivül mindent otthon hagy; otthon hagyja a becsü-

letét, otthoni erkölcseit s a messziről jött ember felelőtlen merészségével vág bele munkáiba. Egy idő mulva kész a nyelvéről, a hitéről is lemondani, hogy vágya teljesüljön. Itt már nem kísérik az otthoni kritikus, vigyázó rokonszemek, itt mindent meg lehet tagadni s „majd egyszer“, mikor megint haza mehet, leveti magáról az itt felvett életet. Az a „majd egyszer“ pedig késik egy évet, kettőt... késik egész a koporsóig. S közben felnőnek a gyermekek, akiknek már a Regát az „otthon“.

Az a magyar, aki a Regátba bizonyos hitbeli misszió tudata nélkül lépett be, már az első naptól kezdve megindult az asszimilálódás útján. Jelenleg tömegeinknek legalább jó 90%-ánál ez a törvény érvényesül. Kezdődik ez ott, amikor otthonról hozott gőgje lassanként letöredezik; folytatódik ott, mikor úgy látja, hogy az ő hite, az ő nemzete kevesebbet ér, mint az ott talált; hogy többé-kevésbé a magyarság hibás mindenben; hogy az otthoni élet rossz, nem kivánatos. Aztán jönnek: az elhelyezkedési érdek, amely megkívánja, hogy szoros kapcsolatba (komaság, házasság) lépjen egy-egy románnal; hogy gyermekét ne adja magyar iskolába — ha van is ott — merthát ő nem akarja, hogy a gyermeke is hátrányt szenvedjen hite, nemzetisége és a nyelv nemtudása miatt, mint ő. Ezekkel az indokokkal együtt jön nemcsak a lelki, hanem a külső elszakadás is minden református ügytől. S mi hiába sírunk: egy hittestvérünk leszármazottaival együtt, számunkra örökre elveszett.

Regáti véreink között három csoportot különböztethetünk meg. Az elsőt azok alkotják, akik bejövetelükkor rögtön belekapcsolódtak az egyház közösségébe és ebben a közösségben mindvégig állhatatosak tudtak maradni. Az ötvenezer ref. vérünk között talán ötezer akad ilyen. Ezekből alakul a Regátban minden ref. megmozdulás. Ezek jönnek pénzükkel és idejükkel az egyházi munkák támogatására. Vágyakoznak az ige után. Sokszor hiába vágyakoznak, mert sok munkájuk és a gyülekezeti összejövetelek helyétől való nagy távolság miatt (8—12 km.) nem jöhetnek. Ezt a számot sokszorosára lehetne emelni, ha volna, aki ápolja azt a kis vágyszikrát, amely néha mégis csak felvillan igazi élete után minden hivünk lelkében.

A második csoportba azok tartoznak, akik otthonról

közönyösséget, vagy minden egyházi élet ellen égő gyülöletet hozva, az egyház munkájába egyáltalán nem kapcsolódtak bele; s idetartoznak azok, akik egyideig kitartottak, de azután a vonzás, az érdek és a megerőtlenedés kiszakította őket a mi életünkből. Szomoru csoport ez. A feleúton levők csoportja. Még vissza-visszanéznek reánk, de már megtagadnak, de már gúnyolnak, de már másfelé fordult arcuk és szivük. Ezek talán otthon, Erdélyben sohasem érezték azt, hogy az egyház anyaszentegyház, hanem csak megszokott társadalmi alakulatnak, paptartónak, vagy visszaélések helyének és halott formáknak látták azt. Ne csodálkozzunk hát azon, hogy kikerülve a kinzó otthoni nyüg alól s itt sem találkozván az élő evangélium nekik szóló üzenetével, elszakadtak tőlünk.

A harmadik csoportot a teljesen elidegenedettek alkotják. Nyelvünket már nem beszélik. Néhányan még emlékeznek arra, hogy honnan erednek s még el-eljárnak istentiszteleteinkre is. De már semmit sem értenek. Csak a szemükből látszik, hogy még szeretnek minket. S nincs, aki vigye nekik az igét, úgy, ahogy megértik!

Ezen a három csoporton belül az elidegenedők legkülönbözőbb változatait találjuk fel. Mások a tünetek, mások az emberek, más a viselkedési, vonzódási, elszakadási módjuk. Nem is csoda, hiszen itt székely, magyar és csángó az egész nagy magyar terület minden részéről összeverődött.

A belső kép meglátásához szükségük van még arra, hogy regáti ref. népünk foglalkozás szerinti összetételét is megnézzük. Itt is három csoportot kell elkülönítenünk: a földműves, az iparos és a tanult középosztály, intelligencia rétegét. A földművesek vagy Muntenia és Oltenia legkülönbözőbb helyein, falvakban, nagyobb birtokokon helyezkednek el és képezik a teljesen ellenőrizhetetlenül szétszórt szórványmagyarságot; vagy a cselédséget és napszámosságot alkotják a nagyobb városokban, kikötőkben, ipari telepeken. A szórványmagyarok „a legteljesebb elszigeteltségben és árvaságban élnek, évek jártával se hallanak magyar szót, biztatást. Személyükben még megőrzik ugyan magyarságukat, de házasodás, gyermekáldás esetén lemondanak titkos álmukról is, hogy valaha is hazakerüljenek, s vihartépett levélként sodródnak messze-messze a küzdelmes élet magyar fájától. Mi is kötné őket mihozzánk? Magyar életünk számukra a köny-

nyes anyai csóknál alig adott több jót, annál több háborusságot, szenvedést, éhezést, kitaszítást és vándorbotot.“[1] A napszámosok, főleg az ország távolabbi részeiről jövők, télen is a Regátban maradnak, egy-egy falu, vagy külváros kis vackában, hihetetlen nyomoruság és nélkülözés között. Ezek, vagy mint kenyérért kéregetők jelennek meg gyülekezeteinknél, vagy egyáltalán nem hozzák testvérszemek elé szörnyű nyomorukat, kitaszított életük keserűségeit, hanem elbujnak és úgy vesznek el. Aki pedig fölkeresné, annak kenyérrel, ruhával, meleggel, pénzzel kell hozzájuk mennie, mert különben megfagy az ajkán az ige. Bukaresten elkezdve a legtöbb nagyváros külvárosai és a falvak ezerszámra hordozzák az ilyen kitaszított, testvértelen árva véreinket. A cselédségnek és napszámosoknak az a része — milyen kevés! — amely magát anyagilag felszínen tudja tartani és beletagolódik egyházunk életébe.

A magyar iparososztály az, amely leghűségesebben kitart egyháza mellett. Van közösségi érzéke, tud áldozni, képes a munkára, van világlátása és szabad szive. Regáti egyházközségeink gerincét, vezetőségét és reménységét az iparososztály alkotja. Ez az osztály már több, mint egy százada megkezdte a Regátba való kivándorlást s mindenütt ebből alakultak a legelső ref. egyházközségeink. Rengetegen beolvadtak, de akik megmaradtak, azok a leghűségesebb és legáldozatosabb tagjai egyházunknak és népünknek. Csodálatos, hogy az a munkás is, aki otthonról egyháza iránti gyűlölettel jön a Regátba, hogy beleolvad itt az egyház életébe, mint egyetlen ott levő magyar életbe. Ezt a jelenséget Bukaresten kivül, ahol van magyar munkás-szakszervezet, a Regát minden magyar telepén észlelhetjük - legbaloldalibb munkásságnál is. E sajátosságánál fogva is a Regát az igaz, komoly munkásevangelizációnak legelsőrendübb területe.

A foglalkozás szerinti összetételben a harmadik csoportot az intelligencia alkotja. Ez osztály legelőbb az 1848 utáni emigránsokban került ki a Regátba. Az emigráns intelligencia akkor résztvett az egyház életében s maga a bukaresti egyház lelkes pásztora, Koós Ferenc is emigráns volt

[1] „Egyházi Ujság“ 1931. 19. szám, 2. o.

Utódaik azonban, akik vissza nem tértek hazájukba, a regáti magyarság évezredes útjára tértek, úgy, hogy ma már nevükben, nyelvükben és hitükben teljesen elidegenedtek tőlünk. Az intelligencia nagyobbmérvű beköltözése 1919 után kezdődött és ma már olyan nagy arányokat öltött, hogy jelenleg ezrekre megy a regáti magyar intelligencia száma. S dacára ennek: sehol, semmiféle egyházi és magyar munkában nem lehet látni őket, nagyon kevés áldott kivételt leszámítva. Az az intelligencia, mely amig tudott, a magyar életből élt, most, mikor hasznot már sem az egyház, sem a társadalmi szervek útján népéből már nem húzhat: hátat fordít neki. Sehol világosabban, de gonoszabbul, hitványabbul nem mutatta meg a magyar intelligencia a maga igazi arcát, mint regáti életünkben. Nem a nép őre, istápolója, támasza és vezére, hanem csak haszonhúzója. Az egyházba nem jön s ha bujkálásában (mert itt benn ezt teszi) felfedezik és hivják: tiltakozik, kritizál, szitkozódik, igér vagy elrohan. Ennek a rétegnek tehát csak egy igen kis, tiszteletreméltó részére számíthat egyelőre a ref. misszió. Ha reformátusnak lenni a Regátban, akár anyagilag, akár szellemileg, akár misszióilag érdekké, életszükséggé válik, akkor lesz ott intelligenciánk, addig nem!

Nem lenne teljes a regáti véreinkről alkotott belső képünk, ha nem néznők meg, hogy életkorok szerint milyen a képe a regáti református magyarságnak. (Ez fedi nagyjában az egész regáti magyarság képét is.)

Gyermekek. Az 1919 után Regátba települt népünk gyermekei most nőnek az ifjúkor felé. Ahány család van, annyi helyen növekedik a magyar szülőktől származó gyermeksereg. Bukarestben mintegy 1500-at tesz ki a ref. gyermekek száma. Galacon, Ploeştin több százra, a többi magyar telepeken együtt pár ezerre rug gyermekeink száma. Ma 4—5 ezer ref. gyermek él a Regátban. Ez a gyermektábor nagyon sokszínű. Egyik részét csak nemrég hozták át szülei Erdélyből, Királyhágómellékről, Máramarosból, Bánságból. Ezek még egészen jól beszélnek magyarul, tudnak imádkozni s az otthoni iskolákban tanult vallás, történelmi és irodalmi anyag még elevenen él bennük. Örömmel veszik, ha valaki megkeresi őket s boldogok, ha ref. iskoláink valamelyikébe, vagy legalább vasárnapi iskolába járhatnak. E

csoportba tartoznak azoknak a derék szülőknek gyermekei is, akik bár hosszú ideje „benn“ vannak, gyereküknek otthon ref. magyar nevelést adnak. — A másik csoportját ennek a seregnek azok a gyermekek alkotják, akik már 1—4 éve itt vannak. Még mindent megértenek, amit mondunk nekik, de nyelvük már nehezen görgeti ki a magyar szavakat. Már nem tudnak magyarul gondolkozni, keresik a kifejezéseket, románosan fogalmazzák meg mondataikat. Nem a „Miatyánkot“, hanem a „Tatăl nostru“-t mondják esténként ágyacskájukban s Jézusról, az apostolokról meg más bibliai személyekről már semmit sem tudnak magyarul elmondani, sőt ezek neveit sem ismerik magyarosan. Az idegen kultusz a maga ceremóniáival, egészen elhomályositotta bennük a már rég, vagy csak ritkán látott puritán református istentisztelet emlékét. — Harmadik csoportját a seregnek azok alkotják, akik a Regátban születtek, vagy hosszú évek óta itt vannak. Ezek beszédünket sem értik; csak egy-egy szót ragadnak ki, mint ősismerőst. Magyar kérdésünkre bután mosolyognak, vagy románul felelnek. Ezekkel otthon szüleik csak románul beszélnek. Hitünkből semmit sem ismernek! A nevük még Lajcsi, Sanyi stb., mert anyjuk úgy szerette meg a férje nevét. Különben nyugodtan lehetne ez is idegen.

Ezeknek a gyermekeknek 70%-a igen szegény szülőké. A szülők egész nap munkában vannak, így a gyermekek napközi otthona a beolvasztó utca. Ez a napközi otthon pedig nemcsak a nyelvet változtatja el, hanem a gyermek lelkét is beszennyezi, beteggé teszi, gondolkozását átformálja és testét is megfertőzi. Emellett a külső nehezítő körülmény mellett, de ez előtt ref. magyar gyermekeink megmaradását leginkább akadályozza a szülőkben levő bűn. Sok szülő el akarja adni gyermekét! S ha ezt nyiltan nem is mondja meg, de következetesen végrehajtja.

Ötezer felnövekvő gyermek! S ha nem sietünk érettük munkát kezdeni, még ötszáz sem marad meg nekünk. Bizonyítson most csak egy elmondandó eset: Román nyelvű beszélgetés után bemutatkozott egy bukaresti egyetemi hallgató: Kiss. A magyar nevet hallva, magyarul akartunk vele beszélni. Nem tudott! A beszélgetés végén pedig kérdésünkre, hogy vajjon csak kulturálisan, vagy érzelmileg is eltávolódott-e

tőlünk, boldog mosollyal válaszolt: „Őszintén szólva, kulturálisan is, érzelmileg is román és ortodox vagyok.“ Közép- és elemi iskolásainknak és még kisebb gyermekeinknek ezrei vallják, érzik, vagy élik már ezt. S ezek az *első* Regátban született vagy felnőtt nemzedék tagjai! Igy ugy-e, meg lehet érteni, hogyan és miért van ma a Regátban csupán csak nyolc ref. egyházközség és csak 50 ezer ref. lélek ?! De ma még van a mentésnek lehetősége és még van mit menteni!

Hogy milyen gyors ütemű gyermekeink beolvadása, ez eléggé bizonyítja többek között az is, hogy a 8 regáti egyházközségünkben 60—70 összesen az évenként konfirmálók száma, mintha csak egy 2500 lélekszámú erdélyi egyházközségben volnánk s nem ötvenezer ref. lélek között. Azok is, akik előállnak, felerészben csak egy-két kátékérdést tudnak megtanulni, mert nem beszélik anyanyelvüket.

Az ötezer gyermek részére négy ref. elemi iskola áll fenn az egész Regát területén. A bukaresti, melynek 190 növendéke közül 80 ref. vallású, az andrásfalvi 70 gyermekkel (mind ref), a ploeştii 40 és a galații 40 gyermekkel (65—70% ref) Iskoláinkban tehát összesen 200 ref. gyermeket gondozunk. A gyermekgondozáshoz kell számítanunk még a vasárnapi iskolák munkáját, melyet Bukarestben 250, a többi egyházközségekben 50, összesen 300 gyermeket fognak össze. Ötszáz gyermek ötezer helyett!!

Ahoz, hogy a regáti hatalmas gyermekseregünkből jövőt remélhessünk, bármilyen áldozatok árán legalább ennyit kell megtenni: 1. Szükséges Bukarestben a jelenleg meglevő 7 osztályos központi elemi iskola mellett legalább négy perifériális iskolát létesíteni, egyelőre I. és II. osztállyal. Ezek az iskolák képezhetik helyét az összes gyermekek vasárnapi iskoláztatásának, a serdülő és ifjúsági, a nő- és férfiszövetségi munkáknak és a perifériális istentiszteleteknek; tehát egy egész periféria teljes ref. gyülekezeti életének. 2. Szükséges ugyancsak Bukarestben egy fiú- és leánygimnázium létesítése, egyelőre I—IV. osztállyal. 3. Szükséges a szórványközpontokban új elemi iskolák létesítése és gyermekinternátussal való ellátása. Amig ezek létre nem jönnek és megfelelő számú munkással nem láttatnak el, mindaddig nem lehet a Regátban született vagy ott felnövő gyermekseregünkből egy fikarcnyi református jövendőt sem remélnünk. — Pedig még nem

állott meg népünknek a Regát felé özönlése és nem is áll meg, sőt mind nagyobb méreteket ölt.

Leányok. Sokan a családdal, még többen egyedül vannak. „Az összeirtak foglalkozását illetően: iparosok, munkások, kevés szellemi munkás, hivatalnok, sok cseléd és rengeteg prostituált“, — mondja egy, az olteniai magyarságról szóló lelkészi jelentés.[1] Szomorú igazság az idézett mondat utolsó tétele. Nagyon sok magyar leány egészen *egyedül áll* a Regátban; oly környezetben, amely kitartóan, szemtelenül, anyagi kényszerítő eszközökkel és egész alacsony, romlott szellemével megrontására tör. Aki pedig itt megindult a lejtőn, nem egykönnyen tér vissza, mert nincs, aki visszahozza! A Regátban gyülöltségünk mellé megitéltetésünkhöz így csatlakozik a magyar prostituáltakon át való megvettetésünk, akik Olténia legnyugatibb városaitól Dobrudzsa legdélibb és Bukovina legészakibb városáig ott is feltalálhatók, ahol magyar munkáscsalád nincs. Hitét és nyelvét illetőleg is nagy kisértésnek van kitéve a magyar cselédség, ipari és szellemi leánymunkásság. A magyar asszony kelendő a románok között s így rengeteg azoknak a száma, akik összeházasodás útján vesznek el számunkra. Akivel ez nem történik meg, az is kiszakad a mi hitközösségünkből az állandó, agressziv hatás folytán. Az ifjúság élethabzsolásával fogadják be környezetük kultúráját, hitét, nyelvét, erkölcsét s amilyen mértékben hat rájuk az, olyan mértékben szakadnak ki a mi életünkből. A mi részünkből pedig semmi, vagy csak elenyészően csekély és kis körre ható megtartó munka folyik a több ezerre menő ref. leánysereg között. Leányszövetségi munka (mintegy 30 taggal) csak Bukarestben van. A cseléd-missziót is csak a bukaresti egyházközség kezdte meg az idén egy 30 személyt befogadó „Leányotthon“ felállításával. Mindez azonban: csepp a tengerben. Az ezrekre menő cselédség és ipari-, szellemi leánymunkásság között nincs misszió, mert nincs, aki végezze! A sok-sok száz (vagy ezer? prostituált közötti evangélizációra még csak nem is gondolhatunk.

Fiatalemberek. Szervezett életet csak Bukarestben élnek, a 20—30 tagot számláló IKE-ben és a sokszor újraszervezett munkásegyesületekben. Még a százat sem haladja meg a

[1] „Egyházi Ujság“ 1933. 23. szám 4. o.

szervezett munkákban résztvevő ifjúságunk száma. Pedig csak Bukarestben, a nyári munkákra beözönlő kőműveseket nem, csak az állandóan ott tartózkodokat számítva, a ref. ifjak számát 2000-re tehetjük. Az összes többi magyar telepek ifjúságát ide számítva, legalább négyezer azon ifjaknak a száma, kik az otthoni életükből való kiszakadásukkal együtt kiszakadtak minden egyházi és magyar életből. Kisiparos, gyári munkás, szolga és kevés intellektuel telik ki belőlük. Különösen az utóbbiak elhelyezkedésük biztosításáért könnyen feladják nevüket és hitüket. Viszont az ő jobbjaik közül kezd növekedni az az intelligencia is, amely kiállva a minden oldalról jövő ostromot, reménységét képezi a közeli évek regáti magyar életnek. Ezeknek és az idősebbeknek összefogását célozza a „Koós Ferenc Kör".

Az iparos, munkás és szolgaifjúság a megélhetés súlyos gondjaival küzd. A 12—14 órás munkanap, — ha egyáltalán van munka — megszokott dolog s ez szinte lehetetlenné teszi számukra bármilyen összejövetel látogatását. Pedig egy jó része szivesen látogatná az egyház által szervezett összejöveteleket is. Az elhagyottság, melyben a Regátba került munkás ifjú véreink vannak, egyenesen az egyház és minden komoly, megtartó munka karjába taszítja ezt az ifjúságot. Csak lenne, aki és ami fogadja; mert jelenleg nincs, illetve szinte a ninccsel egyenlő van. Négyezer ifjú között nem dolgozik egyetlen hivatott, felkészült ifjú-missziói munkás sem. Ez az alkalomnak, enyhén szólva, könnyelmü elszalasztása.

Ezt az ifjúságot a „környezet" tárgyalásánál felemlített veszedelmek mellett és összeházasodás által történő sok veszteségen kivül, hosszabb regáti tartózkodás után veszélyezteti az elfővárosiasodás. Megtelnek nagyzolással, nemcsak a fővárosban, hanem a kisebb regáti városokban is. Az otthoni életet, egyáltalán a mi életünket leértékelik; felveszik magukra környezetük nagyzolását, nagyhangúságát, formáit, tempóit. Ez már egyik lépés a tőlünk való eltávolódásban, mert bizony mi a nagyon szegényes egyházacskáinkkal, szervezeteinkkel és valljuk meg: gyenge kultúrális és társadalmi életünkkel, de egész sovány missziónkkal is, nem tudunk megfelelni a pezsgő élet által felemelt igényeknek. Ez pedig a közösség megszakadását, aztán az elveszést jelenti.

A Regát kiváltképen megmutatta, hogy számunkra életet

csak az egyház jelent, adhat és tarthat fenn. Ezért egyházunknak alkalmat kell adnia keretei között arra, hogy a lelki élet épülését a külső élet emelésével és segítésével tegyék lehetővé tagjai. A regáti ifjuságunk között megindítandó munkának ezért, mindent a lelkiépítés kedvéért és szempontjából téve, rendelkeznie kell munkaközvetítő-, segély-, továbbképző-, egészségvédelmi szervekkel is. Az ifjúság igényli, hogy minden élettevékenységét lekössék. Erre különösen szükség van a Regátban magukra hagyatott, sok kisértés között küzdő ifjaink között, ahol életük egyetlen szükségének kielégíttetlenül hagyása már az elveszés karjába taszíthatja őket.

Felnőttek. Az eddigi általános jellemzés minden pontja áll reájuk. Istentiszteleteink látogatóinak nagyrészét ők teszik ki. Egy statisztika rámutat arra, hogy milyen szomorúan kevés közülük az, aki legalább az istentiszteletre járással megmutatja hűségét. Az istentiszteleteket látogatók átlagos száma: Azuga-Buşteniben 25 és 30 (560 lélekből), Brailán 20 (400-ból), Bukarestben 366 (30 ezerből), Galacon 34 (800-ból), Piteştin 15 (80-ból), Ploeştin 43 (1500 ból) és Moreniben 55 (555-ből). A nagy távolság és a munkabeli gátlás nagy akadályát képezi az istentiszteletek látogatásának. Ezen a bajon csak perifériális beszervezés, periferiális istentisztelet és szorgalmas szórványgondozás segíthet.

Veszteségek és veszedelmek.

Bárhol bármilyen rétegét nézzük is regáti népünknek, mindenütt a nagy pusztulással találkozunk. Gyermekek, ifjak és felnőttek, nők és férfiak, testi és szellemi munkások ezer indok, ezer kényszer között őrlődnek le népünk és egyházunk testéről. A veszteségünk évenként — a moldvai és bukovinai csángókat nem is számítva — ezer lélek. Mintha minden december 31-én elsülyedne egy 1000 lelkes erdélyi ref. falu. Ez a szám 50 év alatt csak 50 ezeret tesz ki; de kamatjaival és kamatoskamatjaival kétszázezer felé jár. De ha nem is vagyunk tekintettel a számokra: itt olyan lelkek százai pusztulnak el évenként, akikért egyházi és népi közösségünké a felelősség. Olyan emberek hullanak ki a közösségünkből, akiket meg lehetne mentenünk,

mert nyújtják a kezüket közösségeink felé, ... de nem kapnak testvérkezet. Kétségtelen, hogy mindenkit nem lehet megmenteni gondoskodással sem; de biztos az, hogy a beolvadók nagyrésze azért vesz el, mert a szabadításra alkalmas és tehetős testvéreket, minket s egyházi és népi közösségünket nem égeti a felelősség és a misszió tüze.

De mondjuk, hogy a romániai magyarság és így egyházunk is, ennyi vérveszteséget elbir s hogy a Regátban leporló tömeg csak az erdélyi fölösleg. De van más ok is, ami egészen szemünk előtt követeli a nagyarányú megtartó munka megindítását: a regáti magyarság kérdése sok részében *fertőzés* kérdése is! Akik visszatérnek egy vagy több évi regáti tartózkodás után szülőföldjükre, igen sokszor nagyobb erkölcsi kárt okoznak, mintha ott maradva, beolvadtak volna. Olyan lelki átváltozáson mennek ugyanis át, amely képtelenné teszi őket arra, hogy konstruktiv módon bele tudjanak tagolódni az erdélyi életbe s így annak destruálóivá válnak: 1. Távollétük alatt kikapcsolódnak egyházi életünkből; megszünnek azért aggódni, dolgozni és áldozni; de elvesz az a képességük is, hogy ezen közösségek áldásait megérezzék és életükben értékesítsék. Hazajőve, közösségeinkben idegenek s a „világjárt" ember fölényeskedésével fordulnak el tőlük. Kötelességekről pedig senki ne beszéljen előttük, mert akkor „igazán megharagszanak", mert „ma már nem olyan világot élünk" s „örvendjünk, hogy nyiltan nem fordítanak hátat". 2. Egész itthoni életünkről úgy látják, hogy az elmaradott és kicsi amellett, amiben „odabenn" éltek s ezért nem is vesznek részt semmiben. Nem hisznek a látottak után abban, hogy lehet még élnünk ebben az országban; nem hisznek népük és egyházuk életében és semmiben, ami a miénk, mert az a „benn" eltöltött év egész nyomásával kipréselt belőlük minden hitet. 3. Már említettük, hogy nagyon sok Regátba vándorló vérünk úgy vélekedik, hogy arra az időre, míg távol van, az eredményesebb pénzszerzés kedvéért leteheti itthoni erkölcseit. A Regátban meg felszedi az ottani élet minden szokását, legfőképpen a rosszakat, de azokat hazatérve, elfelejti otthagyni. Hazahozza. Itthon pedig jobban ragad a romlás a legveszedelmesebb epidemiánál is. Az ipari, kereskedelmi és családi életükben érezhető erkölcsi romlást nemcsak a

háborúnak és a gazdasági viszonyoknak, hanem egyrészt a Regátból visszatérők hatásának kell elkönyvelnünk.

Az ilyen visszatérők azokból kerülnek ki, akik regáti egyházközségeink életébe nem kapcsolódtak bele. Nem kárhoztatjuk őket, mert vagy körülményeik vetették távol tőlünk, vagy Erdélyből hoztak olyan egyházgyülöletet és undort, ami miatt nem is volt kedvük hozzánk jönni.

4. A lelki fertőzés mellett meg kell említenünk a testi fertőzést is. Ismerünk székely falut, amelynek ifjúságát 1925 után egy-két visszatérő megtöltötte venereás betegséggel. Eseteket tudunk, amikor venereás fertőzéssel 2—4 évi benntartózkodás után fiatal életek szüntek meg. S állítjuk, hogy mindez nagyobb, egyetemes gondozás mellett lehet másképp!

A felsorolt veszedelmeket látva lehet megérteni azt az állítást, hogy „a regáti magyarság misszionálásának elhanyagolt ügye nem kisebbségi“ — egyházi — „bajaink közé sorolandó, hanem nyomorúságunk sürgősen kiküszöbölendő *okai* közt ismerendő fel“.*

Egy eleven, igaz megtartó munka esetén a Regát nem a fertőzés beoltó helye, hanem az öntudatosodás, megedzés és erősödés területe és alkalma kell, hogy legyen. Nincs a református missziónak jobb és kötelezőbb területe, nemcsak a saját tagjai, hanem a nem ref. magyarság között végzendő evangéliumi misszióra, mint a Regát. Szétszórtságukban és gyámoltalan testvértelenségükben itt érezhetik meg egyházunk tagjai, hogy Anyjuk az egyház; *érettük* van. Bennlétük első két esztendejében kell kialakulnia bennük a vallási és faji missziói tudatnak. Emellett a Regát a legjobb területe az egyháztól elidegenedett munkásság misszionálásának. Egy igaz és a tiszta evangéliumot vivő misszió előtt a munkásság elhagyatott volta és közösségi érzéke megnyitja a kapukat. Ezen a téren az elmult 15 év alatt igen nagy mulasztás terhel, mert ez idő alatt az erdélyi munkásságnak mintegy fele megfordult a Regátban s mi érettük, közöttük semmit sem tettünk. De missziói helye ref. egyházunknak a Regát ottani magyar róm. katholikusokkal szemben is. Bukaresten kivül nincs sehol magyar kath. egyházi élet. Pedig 1916 előtt sok templomuk és iskolájuk volt a Regátban. Ma

* „Egyházi Ujság“ 1931. 8. szám, 3. o.

— ha a helyzet tovább is így marad — a regáti magyar katholikusságnak Isten után rajtunk kivül nem látszik senki gondviselője, gyámola és evangéliumot vivője.

Akadályok és nehézségek.

Mindezekkel a szükségekkel, veszélyekkel és veszteségekkel szemben eddigi kimutatásaink szerint a Regátban ref. gyülekezetünk van 11 lelkésszel, 7 tanítóval, 4 elemi iskolával, 2 ifjúsági egyesülettel, néhány helyen nőszövetséggel és férfiak közötti munkával. Ennek a kevés ref. munkának is rengeteg akadály áll elébe, melyekből az egyháziak közül is csak a legfontosabbakat említjük fel:

Egész regáti népünk szervezetlen. Jelenlegi egyházközségeink is csak a felületen és csak néhány pontot kapcsolnak össze ott élő híveink nagy tengeréből. Bukarest 2600 utcából álló, 130 km.^{2} nagyságú területén, Braila, Galac, Konstanca, Iasi stb. 50—100 ezer lakójú városaiban, a szórványok teljes szétszórtságában alig vannak, vagy egyáltalán nincsenek meg a szervezésnek összekötő szálai.

Az első megoldandó feladat ezért a regáti reformátusság megszervezése. Ehez növelni kell lelkipásztoraink és tanítóink számát, körlelkészségeket kell létesíteni, útazólelkészeket beállítani, szeretetintézményeket létrehozni. Ez a terület munkásaitól nagyon jó felkészültséget, kitartást és nagy lelkiismeretességet kiván. Nagyon nehéz munka, ezért előre jól fel kell készülni reá.

A regáti munkának nincs külső támasza. 1921. előtt a regáti misszió közvetlenül a magyarországi ref. egyház egyetemes konventje hatáskörébe tartozott és mint az ország egyetemes ref. egyházának *külmissziója* volt nyilvántartva. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy a gyülekezetek tagjainak kevés adománya mellett, a konvent viselte a misszió költségeit: fizette a lelkészeket, tanitókat, fenntartotta a templomokat és iskolákat. Ez a gondoskodás különösen az 1900—1916. évek között olyan eredményt tudott létrehozni, hogy a régebbi alapításu gyülekezeteink életét még ma is az akkori gondoskodás eredménye tartja fent. Mikor 1921-ben a regáti ref. gyülekezeteket az erdélyi egyházkerülethez csatolták, megszüntették azok missziói jellegét és anyaegyházközsé-

geknek nyilvánították (de a presbiteriális egyházszervezet azért még ma sincs életbeléptetve). Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a regáti egyházközségeknek sajátmaguknak kell el- és fenntartaniok lelkészeiket, tanitóikat, iskoláikat; ezzel szemben fizetnünk kell a kerületi járulékokat az erdélyi egyházközségekéhez hasonlóan, vagy többet is (Bukarest). Itt tehát az történt, hogy amikor Erdélyből és Királyhágómellékről tömegesen ömlött be a reformátusság szegényen, nyomorultul és elidegenedetten s amikor nagyszerü missziói felkészültséggel kellett volna, kellene a beözönlő tömeg misszionálásához fogni még nagyobb külső segítséggel, — akkor még az a segély is megszünt, ami addig a munkát egyáltalán fenntartotta. Megbénult a munka. A helyzet mindmáig változatlan. A növelés helyett megszűnt segély hiánya miatt nem jöhetnek létre az oly szükséges imaházak, iskolák, szeretetintézmények, új lelkészi állomások és körutazó lelkészségek (Piteşti, Braila, Moldva).

Az újonnan beköltözők közül csak kevesen hajlandók adóval hozzájárulni az egyház fenntartásához. Nemcsak a nyomoruság miatt, hanem főleg azért, mert otthon fizetik egyházi adójukat. A Regátban élnek, otthon fizetnek. S mindeddig egyetlen erdélyi vagy királyhágómelléki lelkészi hivatal sem akadt, amely a Regátban élő egyháztagja befizetett illetékét beküldötte volna a regáti misszió céljaira regáti egyházközségeinkhez, amelyeket pedig ez a segítség jogszerint is megilletne. Pedig ezzel a segítséggel a regáti kötelességnek valamennyire eleget lehetne tenni. De nemcsak ez maradt el mindeddig, hanem hazai gyülekezeteink még csak nyilván sem tartják a Regátba jövőket, annál kevésbé irányítják őket regáti egyházközségeinkhez. Ez a nemtörődömség is hozzájárul ahoz, hogy hittestvéreink idegenül jönnek a Regátba s mikor 1—2 év mulva felfedeznek minket, akkor az elidegenedés lejtőjén már rég elindultak.

Még csak egy akadályt említünk meg: regáti egyházközségeinknek jelenlegi egyházmegyei beosztását. Ma minden regáti egyházközség Bukaresthez tartozik, pedig a Bukovinában levő Andrásfalvát szórványaival együtt sokkal könynyebb lenne Máramarosszigetről gondozni; a moldvai ref. telepeink mellett könnyen megközelíthetőleg erős ref. egyházmegyék (Sepsi, Orbai em.) vannak, amelyek viselhetnék

ezen telepek megszervezésének és misszionálásának gondjait; az olténiai szórványok pedig Szebenhez esnek jóval közelebb (60—80 km.), mint jelenlegi anyaegyházközségükhöz, Piteşti-hez (180—250 km.) Egy ilyen vagy hasonló beosztás könynyebbé tenné a munkát, mert a feladatot szétosztaná olyan egyházmegyéknek, amelyek részben elég erősek arra, hogy maguk végezzék el; másfelől tehermentesítené a munténiai és dobrudzsai missziót. De meg egy ilyen beosztás jobban is betagolná regáti véreink életét az erdélyi egyházi életbe, ami kétségtelenül áldólag hatna mindkét részre.

*

Regáti véreink életén át nagy veszély fenyeget! Veszteségek érnek. A halál lehellete érzik. Regáti véreink életéért felelősek vagyunk, mert ők magukról képtelenek felelni. Felelős minden egyházi egység, ahonnan csak egy ember is a Regátban van; minden lelkipásztor, akinek egyetlen hive is odamegy; s felelős mindenki, aki most megismerte a regáti testvérek helyzetét. A regáti reformátusságért felelős minden református s a regáti magyarságért minden magyar. Meg nem indítani és nem támogatni regáti testvéreinkért a megtartó munkát: egyenlő az öngyilkossággal.

Ennek a munkának kis kezdete a málnási IKE- tábor (1934. aug. 13—15) határozata, amely létrehozta a „Regáti Misszió Barátai Társaságá“-t. Ennek jelenleg 34 tagja van. Eddig 1500 leit adott a misszió támogatására, melyet további perselyes gyűjtéssel s a misszió gondolatának terjesztésével akar támogatni. Szervezetileg az IKE központi irányitása alatt áll és a bukaresti „Egyházi Újság“ hasonló nevű munkájához csatlakozik. Legközelebbi lépéseként Bukarestben akar az ifjúság gondozására egy ifjúsági munkást beállítani.

Emellett a kis kezdet mellett bizonyára nagyobbak is megindulnak mihamar, mert Anyaszentegyházunk sokkal inkább élő, mintsem hogy a regáti nagy halálfoltot tovább is testén tudja hordozni.

E rövid ismertetés a személyes tapasztalat mellett szemelőtt tartotta Nagy Sándor bukaresti lelkésznek az „Egyházi Ujság“-ban „A regáti kérdés“ c. irt nagyszerű, részletes tanulmányát.